

رشانه‌هوي مندالان

له منداله ساواکان و زور بچکوله کاندا مهترسی به کی زوری ههیه بوکرداری همناسه دان چونکه لعو کانه دا یه کخستیکی ته او له نیوان ده مارو ماسولکه کاندا نی به ، بو برره لستی نه مش ده بی مندال جنگهی باش و گونجاوی بو ناما ده بکری ، بهم جوره ده بی له سر لا ته نیشت یان له حالتی له سر سک دریزیوون دا بیت Prone Position ته منی نه خوشکه ش دیسان زور گرنگ و به کلکه ، بو نمودن لعسرده می تازه بونیدا Neonatal و مانه و هی که میک لع رشانه وه شتیکی ناسایی یعنی به توزیک له نیشانه نه خوشی داده نزیت .

هروهها شیوانه زکمکی به کان (تشوهات و لادیه) که به شیوه کی تووندو تیزن و ده بنه هوی گدهو ریخوله گیران به زوری لم تمدنی مندالدا رووده دهن . وه ثم حالتانه ده بنه هوی مهترسی به کی زور بوی نهگر زوو چاره یان نه کریت . وه لع جیا کمه روه کافی رشانه که زانرا بن لع رشانه و هی به شیوه هی هه لدان به تووندی هر دهم په یوه ندی ههیه به گدهو ریخوله گیران و زیاد بونی پاله به ستی ناووه و هی میشک ، ثم رشانه و هی که خواردنی نه گرداو تا ووگی گدهی تیندا نه بیت نهوا له سورینچک که سه رچاره و هی گرت ووه . رشانه و هی که گلوه شیری مهیوی تیدایت و ره نگی قاوه و هی یان سه وز نه بیت نهوا له گدهو هات ووه . ثم منداله تازه بروه که رشانه و هکی ره نگی سه وزه له وانه به تووشی ریخوله گیران بوبیت (له بشی خواره و هی به که یشتنی بوری ز رد او ریخوله دا) .

رشانه و هی خویناوی له وانه به ره نگی سوری یان قاوه بیت . له سبره تایه کی زووی تازه بونی مندالدا واباوه که میک خوین قوت دهدات که لمدایکی یعنی بوی ده چیت و ده توائزی به تاق کردن و هی گورانی تفی جیا بکریت ووه . لمدالانی گمه ره تردا رشانه و هی خویناوی به هوی رهوشانی جیا جیای سورینچک و برینداری کاگدهو یه (قرحه معدة)

هروهها ثم رشانه و هی که پیسای یان بونی پیسای یه و اتیسی ده کریت که له نجامی گیرانی به بشی خواره و هی ریخوله کانه و هی یان هوکردنی په دهه بیت و هی نیشانه کافی زیارتی ثم حالته ش نه و هی که مندال هست به گیثیوون ، بورانه و هی سه رسوریان ، دودلی ، شبرزه و هی ، نوزانه و هی لاوانه و هی ده کات

ناماده کردن و و هرگیرانی :
له نیشانه کان لمدالاندا
لواه شه بیتیه یه کم نیشانه
هی یه کی لمبلاترین نه خوشی به
هه کردووه کان (الهابات) هه روکو
هه کردنی گروو Pharyngitis و
هه کردنی گویی ناوه راست و هی
ثاروسان Pneumonia و هه کردنی
کوئندامی میز و هیان عاده ته
په یوه ندی ههیه به تالی هانه و هی
هه ندی جاریش به لکه کی یه کی
له حالته نه خوشی کانه که به شیوه هی کی
فرنجیره و برد و هام هاتوون ، زانی
بونی رشانه لمدالاندا زور گرنگ
چونکه به هویه وه ده توائزی دهست
نیشانی تیک چوونی کرداره کافی هدم
بکریت .

● ●

تیدایه و بهزوری لعدوا قوناخی نهخوشی دا . رووده دات .

ژاراوی بیوون (تنه م) : ثاوموگی گدهی تیدایه و نهوهی لیره دا زور گرنگه دهی نهخوش لعزر چاودیری به کی زور باشدہ زوو چاره بکریت .

بعرگه نهگرتني دهرمانه کافی و هکو سالیسله بت و لمناویدا : ثاوموگی ناو گدهی تیدایه باشتر وايه لمبه کارهینانی دهرمانه که دوورکه ویته و .

حالتی ده مارگیری (حالات عصبية) : لم کاته دا رشانه وه که لهشیوه ناوادایه و هندی نیشانه کانیشی بریتین له (چوزانه وه - اهاجه) و شپرمه و دوودلی (قلق) .

هویه میکانیکیه کان : ثاوموگی ناو گده لرشانه وه دا بدی ده کریت و له ثنجامی په نجهمیزین ، ثالووکه وتن ، هوکردنی گهروو هوا قووت دان په باده بت .

زیادبوونی پاله په ستوى ناووه وه میشک : ثم هریه هیج په بیوه ندی نیه بخورا کوهه لمناویدا ثاوموگی گده هدیو به توندی هم لدانی بو ده ره وه په بیوه ندی هدیه به هوکرینی په درده دا پوشه ری میشکوه (التاب السحاپا) که ده بیته هوی گیران (اسمالک) ، بورانه وه ش روونادات .

هرره ها لو هویانه که لممه فی جیاجیای مندالدا ده بن بپرودانی ثم حالته :

خوراک پیدانی کم : ثم ممش له مندالاندا لمروزی له دایک بروونه وه تاکو تممه فی سی مانگی رووده دات و رشانه وه کهی برسیق ، گربان ، همو قووت دان و قاج راوه شاندنه .

شیوانه زگی که کان و هکو بیوونی به کی له جوزه کافی قوری ، که له سرد می ساوایه تیدا ده بیته هوی رشانه وه لمناویدا شیرو لینجاو به توندی هم لدان و پی تارامی له سر مندال سریج ده در .

تمسکی ده چهی دواوه گمده Pyloric Stenosis : لمو

مندالاندا ده بیته هوی رشانه وه که تممه بیان له نیوان ۲ هفتة تا چوار هدیله ، لمناویدا گلوه شیر ، لینجاوو خوین هدن وه به توندی هملی ده داته ده ره وه .

له سمره تای تا لی هاتندا : ثم ممش لمندالی گهوره تردا رووده دات و هیج جیا که ره وه به کی تایه تی نیه و پلهی گرمای لهشی نهخوش بهزدیه بیته و .

رشانه وه دهوری : له مندالاندا ده بیت که تممه بیان له دوو

له گمل کم تاره زووی خواردن ، ووشک بیوونه وه لش ، کم بیوونه وه کیش و بزرگردن مادده و شلهی زور . لرشانه وه دهوریدا که بهزوری که له نهخوشخانه کاندا رووده دات و په بیوه ندی هدیه به تممن و چونیه تی پیک هاتنی لهش و بدرگری نهخوشیه کان ، به گران پویشن بدری دا ، سه ریشان ، ژانسک ، زوو توپه بیوون ، باویشک لی هاتن و خموالووی و خمولیکه وتن جیاده کریته وه ، و هم رشیکی بدریتی لمریگه ده ممهو زوو ده بیته وه یه کسر ووشک هلا ترووی (جفاف) لی دیاری ده دات و تنه کیتونه کان لمیزدا سریج ده درین و له هه ناسه شدا بیان هدیه و پلهی گرمای لهشی نهخوش که بهزدیه بیته وه برا دهی ۱ - ۲ پله سه به ره زور تر له پلهی نیسانی . ثم جوزه هی رشانه وه بو ماوهی (۳ - ۴) روز برد و دام ده بیت ، خول شیوه سالی دووسی جار ده گریته وه .

هویه کافی تووش بیوف رشانه وه : -

ثو حالتانه که ده بنه هوی رشانه وه له هه موو تممه نه کاندا بریتین لهو هویانه که په بیوه ندیان به خواردن هدیه له گمل تممن ، تاره زووی مندال ، جوزی خواردن ، باری تمدرستی مندال و نه زانیخ پینگه دیه خواردن پیدان ، لم کاته دا که ده رشیته وه همان تیدا ده بیت له سردهمی ساوایه تیدا .

وه له هویه کافی که په بیوه ندیان به چند حالتیکی نهخوشی هدیه و هکو : هوکردنی گده که لرشانه وه که بیدا خواردن ، لینجاوو خویتی تیدایه و بیانه . هوکردنی ریخوله کویله له سره تادا خواردن و پاشان زرداو Bile بش دیته وه و ژانسکی له گمل دایه .

هرره ها ثو نهخوشیانه که لمزاراوی بیوونه وه په بادیون خواردن و ثاروگی گمده ووشک بیوونه وه خیرای لی دیاری ده دات :

کو خمراه شه : لم باره دا رشانه وه که خواردن و لینجهوی تیدایه له کافی خواردندا یان یه کسر دوای خواردن ، یان دوای کو خه رووده دات .

نهخوشی شه کره : لرشانه وه که بیدا خواردنی تیدایه و نهخوش هست به بورانه وه Coma ده کات .

نهخوشی یه کافی گورچیله : لم کاته شدا ثاوموگی ناو گمده

سەرنج دانی کافی رشانه رو برو رەنگ و بۆن و ژماره‌ی جاره‌کان و پیوه‌ندی به خواردن و ئۇ مادانه‌ی کە تىدایمۇ ھېلنجدان خاواو بۇونمۇھى ماسولكە کافی سورىچىڭ : لەمەرد مى

سەرەرای تىئىىكىرىدى بارى تەندروستى و نەفسى منداڭ : سەرەرەها ددان پاڭ كىرىدىنەوە دەم و چاۋ شۇرۇن و خۆدانە بەرخۇر ، ھەواى پاڭھەلەمۇن ، گۈنگى دان بەپىست و جل گۈرۈن تۆمەركەنى تىئىى پۇيىست لەسەر نەخۇشە كەو پىدانى شلمۇ ئاواوگى مىوه و گلوكۆزو ھەندى خواردى حۇوكى كەم پۇنۇ نانى گەرم و ھەنگۈن و ھېلىكە و چاى شىرىن بەلام ئەگەر زىيات بەردهواام بۇ ရشانه وەكەی دەپى شلەي گۈنچاوى لمىتىگەی دەمارى خۇين ھېتەرەوە بەرىتى . دەنەوانى كەن دەنەدوو نەكەنى و سەرنج دانى چۈنیقى رشانه وە (بەشىوه‌ي ھەلپان يان بەزە حەمت) لە ئاگادارىيە کافى تۇن بۇ نەخۇش .

چارەكەنى ھەمۇ ئۇ دەرداڭى کە منداڭ تۇوشى ھاتۇو يان بەرگىرى كەن لەرۇودانىان وە كۆ كوتان (تلىقىح) دىرى كۆخەرەشە ، تالىغان ، ئىنفلۇنزا ، سيل و شىوانە زىگاكە کان ، بەردى منداڭ بۇ نەخۇشخانە لە كاتە كۆت و پېرە كاندا وە كۆ ڈاراوى بۇون ، رېختولە كۆزىرە . ھەرەھە بۇ چارەكەنى نەخۇشى يە ھەو كەر دە كان و رشانه وە دەورى و ئاوسانى جىگەر پەنكىرياس و وەستان لە بەكارھەتىنى ھەندى لە دەرمانە نايپۇيىستە كان . ھەرەھە بەرگىرى كەن لە ووشك بۇونمۇھى ئاماڭ كەردى منداڭ بۇ يارى كەنى بۇ دۇور كەوتەوە لە پەنجەمۇن و خۇوى خراب . وە پۇيىستە لەسەر (پەرسىتارى - Nurse) منداڭ ئەدابىك قىرىكەت چۈن گۈنگى بەمنداڭ بەنە بەنە كەوتەوە لەھەمۇ بارىتكەوە كەپۇيىستى يەقى ، بۇ يبور كەوتەوە لەھەر گىرۇگەرفىتىك و چارەكەنى ئەگەر تۇوشى منداڭ كە هات ..

ئەم سەرچاوانە کە بە كەھرەتۇون :

1 – Paediatric Nursing

by – Margaret Duncombe Barbara F. Weller 5th edition
1980

2 – Pediatrics

Edited by

– Mohsen ziai, M.D with

– Charles A.Janeway , M.D

– Robert E. Cooke , M.d Second edition 1975.

نەمەن بەرەرەزۇرترە ، خواردن . ئاۋوگەگەدە بەتەنە لە شەنەن كە بەشانەوە كەدان .

خاواو بۇونمۇھى ماسولكە کافى سورىچىڭ : لەمەرد مى ساۋىتىدا دەپىتە ھۆى ئەم دەرەدە . خۇراك ، لىنجاۋ ھەندى حەرىش خويىن دىباردەيت . وە لەھۆيە كافى زىياتى رشانەوە برىتىن كاۋاپىزىكەن ، زىدادى بېرى گلۇتىن ، ئارپىنگى يى بۇرى خويىنە كان ، سورىچىڭ گىران ، بۇنى تەنۋەچىمى يىانى لە سورىچىڭكەدا ، خرابىسى رېختولە كان ، نەمانى پەنكىرياس ، خراب پېڭەتىنى كەللەسەر ، سەرەتانى مېشك ، تىڭ چۈون بەھۆى جوولە كەن دەرەن (وە كۆ ئىڭ چۈوفى ناو ئوتومبىل) ، ھەو كەنى بەشى سەرەو خوارەوە ئۆزەندامى ھەناسەدان ، بەكارھەتىنى ھەندى جۇرى دەرمان (وە كۆ ئەسپىرىن ، دېچىتال و دېزېننە كان و ھۆيە نەفسى يە كان و زۇرى تر ..

چۈنيدىق چارەدېرى ئەرەن و چارەكەنى منداڭ :

بۇ چارەكەنى ھەر دەرىتىك كە منداڭ بېيەوە دەنالىتى دەندا لەپىخەوە ھۆيە تۇوشىكەرە كەي بىزازىرى و بەھۆيە توانا بەرھەلسىلى ئىبکىرى و رېنگەي چارەي گۈنچاوى بۇ دابىن بىكىت .

رشانە وەش لە بەرئەوە ھۆيە كافى زانزاوون كەواتە ئەو كەسەي كە چاودىزى منداڭ نەخۇشە كە دەكتات لە مالەوە يان لە نەخۇشخانە دەتوانى و ووردهوردە بەرەو چاڭ بۇونمۇھى بەرىت . گۈنگى دان بەپاڭ و خاۋىتىنى لەش و جل و بەرگۇ شۇن و رېڭەخستى خواردن پىدان لە بارەي كات ، جۇرى خۇراك ، تەمەن منداڭ ، ئارەزو و كەردىلى رېنگەپىدانى ، چۈنیقى بارى منداڭ و شارەزامى و لېھاتۇونى ئەو كەسەي خواردنە كە دەدات و گۈنچانى خۇرا كە لەگەل بارى تەندروستى ئەندا . . چۈنیقى لە باۋاش كەردى منداڭ ئەگەر ساوابوو كافى خواردن پىدانى وە ئەگەر لە ناوېيشىكەدا بۇو دەپى سەرى بەر زىيەر ئەتەوە ، كافى رشانەوە دەپى بېرىتە سەرلا تەنیشت وە يان دەست بەناوچەوانىسەوە بېگىرت و دوايى دەپى دەمى پاڭ بېرىتەوە ، بەھىۋاشى خواردىن بېرىت و دوايى دەپى لە كافى خواردندا پىشووبەدات ، ئەگەر شىرى بەممە كەشوشە پىدرە دەپى لە بىلەق ھەوا بەتال بېرىت و پاڭ رابىگىرى ۹ نەھىشتى لە قۇوت دانەوە ئەدە كافى رشانەوە دىسان رېنگەيەكى باشە بۇ رېڭەكار كەنى منداڭ لە خنکان و لېپىس كەردى دەرە كە ئەگەل